

MÕJUHINNANG- VALIMISED

Alateema 1, Laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Dominantne ettepanek: kehtestada saadiku tagasikutsumise süsteem (käsitletud on kõiki selle teema konkreetsemaid ettepanekuid ühiselt; Ettepanek 2: selleks, et saadiku tagasikutsumine oleks võimalik, peab valimistel lõppema salajane hääletamine ning kõik näevad, kes kelle poolt hääletas; Ettepanek 3: siduda saadik tugevamalt oma valimisringkonnaga, selleks on saadikut õigus tagasi kutsuda ainult antud valimisringkonna hääleõiguslikel kodanikel. Ettepanek 4: saadikut on võimalik tagasi kutsuda kõikidel hääleõiguslikel kodanikel; Ettepanek 5: saadiku tagasikutsumiseks tuleb korraldada e-hääletus.]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Riigikogu liikme volitused oleks sõltuvuses valijate heakskiidust
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei ole kooskõlas, vastuolu vaba mandaadi põhimõttega, sõltuvalt täpsemast korraldusest ka hääle salajasuse põhimõttega
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS, RKLS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Salajase hääletamise lõpetamine (ep2): <ul style="list-style-type: none"> - Ei ole kooskõlas demokraatia üldpõhimõttega Anda ringkonna valijatele või kõikidel valijatele õigus saadikut tagasi kutsuda (ka e-teel) (teised ep): <ul style="list-style-type: none"> - Pole kooskõlas proportsionaalse valimissüsteemiga ja mandaadi vabadusega - valimised on kellegi poolt hääletamine, tagasikutsumine on selle äraspidine protsess, kus koondatakse kellegi vastaseid - ei võimalda ebapopulaarsete kui üldisest huvist lähtuvate otsuste langetamist ehk poliitika protsess allub arvamusküsitlustele
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Eelkõige on küsimus valijate positiivses kaasamises otsuste langetamise protsessi.

Alateema 1, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 1: lapsevanemad peaksid valimistel saama lisahääli vastavalt oma alaealiste laste arvule]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Soosida Eesti iivet ja suurendada rõhuasetust noorematele valijagruppidele
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei ole kooskõlas, vastuolu ühetaolisuse ja otsesuse printsiibiga
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<i>Olulisemad argumendid toodud briifis</i>
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Muuta vastavaid poliitikaid
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	

Alateema 1, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: Igal inimesel peaks olema kaks häält - üks poolt- ja üks vastuhääl]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Anda valijale rohkem võimalusi oma tahte täpsemaks väljendamiseks
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kui poolt ja vastuhääle andmine on kohustuslikud, võib teoreetiliselt tekkida vastuolu otsesuse printsiibiga, kuna vastuhääled mõjutavad valijast sõltumatult mandaadi määramist
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine	PS, RKVS

eeldaks?	
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks</u> briifis toodud <u>argumentidele</u>)?	<i>Olulisemad argumendid toodud briifis</i>
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Vabatahtlik vastuhääl Lätis ja Leedus
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Positiivsema üldtulemuse annaks teoreetiliselt järjestavat meetodit kasutava valimisreegli (nt ÜÜH) kasutamine
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	

Alateema 1, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: vali ei vali mitte ühtainsat kandidaati, vaid reastab valimistel oma lemmikkandidaadid eelistatavuse järjekorras]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Anda valijale rohkem võimalusi oma tahte täpsemaks väljendamiseks
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Oleks kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Põhimõtteliselt sobiks
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks</u> briifis toodud <u>argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Tegemist on keerulise matemaatilise süsteemiga, mis ei paranda valimistulemuse kindlakstegemise läbipaistvust võrreldes praegusega - On seotud hääle ülekandmisega, mis on omandanud väga negatiivse tähendusvarjundi - Erakondade nimekirjade roll väheneb, sisuliselt kandideerivad üksikud kandidaadid omavahel - Ei saaks jätkata olemasolevate ringkondadega, vähendada tuleks nende suurust - Suurendab üksikkandidaatide võimalusi valituks

	<p>osutada</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vajalik oleks piirata kandidaatide esitamist, kas kautsjoniga või toetusallkirjade esitamise kohustusega - Asendusliikmete määramine ei oleks enam sarnane praegusega, uus kord tuleks välja töötada
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Mitmemandaadilistes ringkondades Iirimaa ja Maltal
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Võimalik ja kehtiva süsteemiga sarnasem oleks piirata valija järjestusõigust konkreetse nimekirja piires
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	

Alateema 1, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 4: igal valijal on endiselt vaid üks hääl, aga valimisedelile lisada võimalus ka vastuhääle andmiseks

Variatsioon: hääletamisedelile lisada lahter „puudub eelistus“]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Anda valijale võimalus osaleda valimistel ka juhul, kui sobiv kandidaat puudub
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Võib tekkida vastuolu otsesuse printsiibiga, kuna ühe valija vastuhääl tühistab teise valija eelistuse. Samuti ei taga süsteem pakutud kujul Riigikogu valimist, kuna vastuhääled võivad jääda ülekaalu. Variatsioon (erapooletu hääl) on kooskõlas PS-ga.
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS (?), RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv Variatsioon on põhimõtteliselt sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (vaid lisaks briifis toodud argumentidele)?	<ul style="list-style-type: none"> - Matemaatiliselt võimalik, et osa mandaate jääb jaotamata - Süsteem soosib eelkõige keskpäraseid kandidaate, samuti tekib olukord, et vähepopulaarne kandidaat võib saada mõne poolthääle ja mittegi ühegi vastuhääle saamisel parema tulemusena kui palju hääli kogunud kandidaat, kellel samas ka vastaseid - Valija, kes annab ainult vastuhääle, jääb sisuliselt esinduskogus esindamata, kuna ta ise ühegi kandidaadi poolt hääletanud ei ole - Esinduskogu valimise eesmärk on mitte kandidaatidele hinnangute andmine poolt-vastu skaalal, vaid moodustada legitiimne esinduskogu. See eeldab olemuslikult hääletamist

	<p>kellegi poolt, mitte kellegi vastu</p> <p>Variatsioon: Ka praegu on võimalik hääletamisel valimiskasti lasta tühi või rikutud valimisedel, kuid seda ei loeta seaduse kohaselt vastu- või n.ö protestihääleks, vaid lihtsalt kehtetuks hääleks. Vajab määratlemist, mis on eelistuseta hääle tähendus.</p>
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	<p>Lähim analoog on vabatahtlik vastuhäääl, nt Lätis ja Leedus</p> <p>Variatsioon: praktika, et saab hääletamisel anda ka tühja (nn protesti-) hääle, on kasutusel paljudes riikides</p>
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	<p>Vabatahtlik vastuhäääl</p> <p>Variatsioon: sobiv ka sellisel kujul</p>
Nö. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	

Alateema 1, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 5: igal valijal on 12 häält]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	<i>Ilma taotletava süsteemi terviklikku pilti omamata on sisuliselt võimatu ettepanekut hinnata</i>
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidataks ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	

Alateema 1, laiem teema 3 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 1: riigikogulaste kohta peetakse avalikku kodulehekülge; Ettepanek 2: avalikud perioodilised kohtumised oma valijatega peaksid olema saadikule kohustuslikud.]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	<i>Ei puuduta valimiste valdkonda</i>
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	

Alateema 1, laiem küsimus 3 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: luua võimalus pärast valimisi teadasaamiseks, millisele kandidaadile läks valija hääl sellisel juhul, kui nende poolt valitud kandidaat ei osutunud valituks]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Anda valijale informatsiooni, kes on tema esindaja Riigikogus
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle	Ebaselge, kuidas oleks võimalik rakendada süsteemis, kus kasutatakse osaliselt kompensatsioonimandaate

rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Häälte ülekandmist kandidaatide vahel kehtiva valimissüsteemi kohaselt ei eksisteeri Seevastu valituks osutunud Riigikogu liikmete asendamine toimub Vabariigi Valimiskomisjoni koostatud asendusliikmete nimekirjade alusel, mis on avalikud ka praegu
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Rohkem valimistejärgset teavitamist Riigikokku valituks osutunud isikute kohta

Alateema 1, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 1: hääleõigus peaks olema vaid neil Eesti Vabariigi kodanikel, kes riigile makse maksavad]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Mitte lubada hääletada isikutel, kes ei panusta riigi toimimisse otseselt rahaliselt
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Vastuolu valimiste üldisuse ja ühetaolisuse printsiibiga.
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Vastuolus demokraatliku õigusriigi üldpõhimõtetega
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Valijaskonna suurus väheneb - Hääleõigus võetakse ära tervetelt ühiskonna sotsiaalsetelt gruppidele - Ei soosi noori valijaid
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Kauges minevikus on valimistel eri riikides kasutusel olnud varanduslik tsensus
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	

Alateema 1, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: Riigikogu valimistel peaksid saama osaleda ka Eestis elavad alalise elamisloaga mittekodanikud]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Laiendada hääleõigust Riigikogu valimistel mitte-Eesti kodanikele
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	PS § 56 kohaselt on Riigikogu valimistel hääleõiguslikud Eesti kodanikud
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Valimiskorralduslikult sobib, vajab eelkõige PS põhimõtete revideerimist
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Valijaskond suureneb
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Reeglina parlamendi valimistel osalevad ainult selle riigi kodanikud (Briti) Rahvaste Ühendusse kuuluvates riikides on tavapärane, et Rahvaste Ühenduse liikmesriikide kodanikel on võimalik teatud tingimustel hääletada asukohariigi parlamendi valimistel. Samuti Uus-Meremaa (UK kodanikel hääleõigus)
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Kodakondsuse andmise lihtsustamine, kodakondsuse „0-variant“
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	

Alateema 1, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: kõigil valimistel tohivad hääletada vaid Eesti Vabariigi kodanikud]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Kitsendada hääleõigust kohalikel ning Euroopa Parlamendi valimistel (<i>briifis puudub ettepaneku põhistus</i>)
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse	PS ei vaja muutmist

muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	KOVVS, EPVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole rakendatav. Eesti on EL liige ning EL-s on teise EL liikmesriigi kodanikul tagatud õigus osaleda kohalikel ning Euroopa Parlamendi valimistel tema asukohariigis. Mis puudutab mitte-EL kodanikke, puudub ka siin põhjendus, miks kohaliku elu küsimusi ei võiks otsustada kohalikud elanikud isegi siis kui nad pole Eesti kodanikud.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Valijaskond väheneb
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Euroopas on kohalikel valimistel hääleõigus reeglina kõigil omavalitsusüksuse elanikel. EL liikmesriikides ei ole sellise korra rakendamine võimalik.
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

Alateema 1, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 4: Anda hääleõigus ainult lastega peredele]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Noorte ja keskealiste lastega perede eelistamine valimistel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Vastuolus valimiste üldisuse, otsesuse ja ühetaolisuse põhimõtetega
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Olulisel osal valijaskonnast võetakse ära hääleõigus
Rahvusvahelised analoogid -	-

mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

Alateema 1, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 5: nii nagu noortel on valimisõigus alates 18. eluaastast, tuleks ka kõrges eas valijatele kehtestada ülemine vanusepiir]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Eelistada nooremaid valijaid
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Vastuolus valimiste ühetaolisuse põhimõtetega
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv Valimistsensuse piirang on seotud täiskasvanuks saamise ja täieliku teovõime omandamisega. Kõrges eas valijate hääleõiguse piiramisel puudub analoogiline põhjendus. Valijad, kes on kohtu poolt tunnistatud täies ulatuses teovõimetuks, kaotavad ka praegu hääleõiguse.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Oluliselt väheneb valijaskond
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

Alateema 1, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 6: kaotada vangide valimisõiguse automaatne piirang]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Viia RKVS kooskõlla EIK kohtupraktikaga
--	---

Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtetlike muudatuste vajaduse?	Sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Lisandub u 2000 valijat Valimiskorralduslikult vajab lahendamist valimiskampania läbiviimise võimalused ja kord vanglates
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Vangide valimisõigus (nt Soomes kõigil vangidel) on paljudes riikides
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	Probleemist ollakse teadlik, Riigikogu Põhiseaduskomisjonis on teema tõstatatud ja kaalutakse, kuidas määratleda hääleõiguslike kinnipeetavate ringi

Alateema 1, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 7: et osaleda valimistel, peavad valijatel olema minimaalsedki teadmised poliitikast]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Võimaldada valimistel osaleda ainult asjatundlikel/informeeritud valijatel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Vastuolus valimiste üldisuse põhimõttega
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtetlike muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Valijaskond väheneb oluliselt

Alateema 1, laiem küsimus 5 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Dominantne ettepanek: kehtestada igale hääleõiguslikule valijale valimistel osalemise kohustus]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Tõsta hääletamisest osavõttu, selle läbi suurendada esinduskogu legitiimsust
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas, kuigi senine arusaam valimiste vabaduse printsiibist tuleb veidi ümber hinnata
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Põhimõtteliselt sobiv. Võib tekkida teatud paralleel nõukogude ajaga. Vajalik kehtestada sanktsioonid hääletamisel mitteosalemise eest. Sätetada erapooletu hääle andmise võimalus.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Vt briifi.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Nt Belgia Põhjaliku ülevaate valimisosalusest üle kogu maailma saab lehelt http://www.idea.int/vt/
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	On ka vähemrepressiivseid võimalusi hääletamisest osavõtu tõstmiseks (efektiivsem kampaania jne).

Alateema 1, laiem küsimus 6 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 1: Mandaatide arv teha sõltuvaks iga ringkonna valijate valimisaktiivsusest]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Valija hääle kaalu tõstmine ja võrdsustamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Probleem selles, keda esinduskogu esindab. Kas kõiki valijaid, või ainult neid, kes lähevad hääletama. Viimane variant läheb vastuollu valimiste üldisuse põhimõttega.

Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS (?), RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Pigem ebasobiv, kuna eeldatakse, et Riigikogu esindab kõiki valijaid.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Hääletaja ja mittehääletaja ebavõrdne kohtlemine Mõju valimistulemusele ja Riigikogu koosseisule raskesti hinnatav
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Muude kompenseerimismehhanismide kehtestamine, nt kompensatsioonimandaadid

Alateema 1, laiem küsimus 6 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: Kehtestada minimaalne valijate osalemise protsent, mille saavutamise korral valimised õnnestunuks tunnistatakse]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Esinduskogu legitiimsuse tõstmine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Tuleks PS vastavalt täiendada (PS räägib praegu vaid korralistest valimistest ning erakorralistest valimistest, mille alused on täpselt sätestatud).
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Pigem ebasobiv Kuidas tagada, et järgmistel valimistel on osavõtt aktiivsem? Selline kvoorum on mõeldav rahvahääletuse legitiimsuse tõstmiseks
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Valimiste korraldamine muutub ebaregulaarseks Valimiste ebaõnnestumine süvendab ebaselget olukorda riigis
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Pigem rakendatakse referendumite puhul (sh Eestis enne 1940. a).
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Teiste osavõttu suurendavate vahenditega

Alateema 2, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: Riigikogu liikmete arvu peaks vähendama 51-ni. Variatsioon: 41, 61, 65, 67, 71, 75, 81 liiget ja Ettepanek 2 (vastanduv): Riigikogu liikmete arvu võiks hoopis kahekordistada ja vähendada palka poole võrra]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Hoida kokku esinduskogu ülalpidamisele kuluvaid riigieelarvelisi vahendeid
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Nõuab PS põhjalikku muutmist, lisaks esinduskogu suurusele tuleks paralleelselt üle vaadata ka valimissüsteem (sh valimisringkonnad), et tagatud oleks proportsionaalsus Üldiselt ei ole valimiste valdkonnaga seotud
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS, RKLS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Arvestades Eesti riigikorralduslikku traditsiooni ning kogemust pigem ei ole sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	Põhilised argumendid on toodud briifis. <ul style="list-style-type: none"> - Rõhutada tuleks mandaatide koguarvu vähenemisest tulenevat vajadust kohandada ka vastavalt valimissüsteemi - Rein Taagepera praktikast tuletatud optimaalse esinduskogu suuruse mudel näeb ette selle suuruseks kuupjuurt riigi elanikkonnast. Eesti puhul oleks see ligikaudu (1,3 miljoni elaniku juures) 109,14 - Märkimist vääriks samuti Rein Taagepera sedastatud teoreetiline arusaam, kus esinduskogu suuruse vähendamisel kommunikatsioonikanalite arv ja seeläbi ka informatsiooni läbitöötatuse aste parlamendis väheneb - Asjakohane oleks rõhutada parlamendi suuruse sõltuvust talle pandud funktsioonide minimaalse mehitamise vajadusega? St suuruse seotust alatiselt (komisjonidega) kaetavate valdkondade hulgaga ning valitsuse esinduse ja selle üle kontrolli teostava esinduse tagamisega igas sellises tähtsaks peetavas valdkonnas (komisjonis). Sealjuures on arukas arvestada välissuhtlemisest (eriti ELi ja NATOsse jm kuulumisest) tulenevat mõju nende komisjonide kvoorumile ning seeläbi parlamentaarse kontrolli ja seadusloome kvaliteedile. Igal moel ei ole sisulisi valdkondi katvate komisjonide koosseisu neist kaalutlusist lähtuvalt mõistlik kujundada väiksemaks kui 7-8 parlamendiliiget. Kui keegi soovib vähendada parlamendi koosseisu, tuleks ka alaliste komisjonide

	<p>arvu vähendada (nt liita majandus- ja maaelukomisjonid üheks majanduskomisjoniks, välis- ja riigikaitsekomisjonid üheks komisjoniks jne). Sisulises mõttes on tulemuseks pigem parlamentaarse kontrolli, seadusloome jt parlamendi funktsioonide täitmise kvaliteedi langus.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lõppkokkuvõttes saame tulemuseks ju selle, mida tellime. Kindlasti ei saa aga ühe hingetõmbega ükski aus ekspert täie mõistuse juures väita, et väiksem, alarahastatum ja asjaarmastajalikum parlament toob endaga kaasa parlamentaarse demokraatia tugevnemise ja seadusandluse parema kvaliteedi (vrld ülemnõukogu vm isevalitsejate juurde moodustatud nõuandvad nõukogud VS parlamentaarse riigikorraldustega Euroopa riikide parlamendid).
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Kuupjuure reegel kehtib reeglina laialdaselt ka teiste riikide näitel
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Reaalset positiivset kulude kokkuhoidu on väga raske selle ettepaneku tulemusel prognoosida, kuna selle rakendamisega kaasneks teoreetiliselt täiendavad kulud teistes valdkondades
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	<p>Sama teema teine alternatiiv kahekordistada esinduskogu suurus ning vähendada liikmete palka poole võrra säilitaks puht matemaatilisel sarnase esinduskogu kulutaseme, kuid sellega kaasneksid täiendavad asjaolud:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kui Riigikogu liikme amet oleks jätkuvalt põhitöökoht, tekiks oluline surve see staatus kaotada, kuna poole väiksem sissetulek ei kompenseeriks põhitöölt eemalejäämist ega lisandunud vastutusrikkaid ülesandeid - suureneb korruptsioonioht Riigikogu liikme ametis - Eesti suuruses riigis ei oleks 202 liikmeline esinduskogu ka teoreetilistest kaalutlustest põhjendatud - Suureneksid väikeparteide ja üksikkandidaatide võimalused saada esindatus esinduskogus

Alateema 2, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: Riigikogu muuta kahekojaliseks]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Suurendada rahva esindust
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	<p>Nõuab PS põhjalikku muutmist kogu riigikorralduse ja seadusandliku protsessi osas</p> <p>Üldiselt ei ole valimiste valdkonnaga seotud</p>
Milliste seaduste muudatusi	PS, RKVS, RKLS jpm

ettepaneku rakendamise eeldaks?	
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamise kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Arvestades Eesti riigikorralduslikku unitaarriigi traditsiooni ning kogemust, pigem ei ole sobiv
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamise kaasa tooks (vaid lisaks briifis toodud argumentidele)?	<ul style="list-style-type: none"> - Ei ole sisuline valimiste valdkonna ettepanek - kodade moodustamise reegleid on võimalik korraldada väga erinevalt, kas mõlemad kojad on otsevalitavad, ülemkoda oleks osaliselt otsevalitav, määratav või erinevate teiste organisatsioonide liikmelisusele tuginev - mitmekojaline parlament on reeglina põhjendatud föderatiivsetes või föderatiivsete elementidega ning tugeva regionaalse aspektiga riikides. - ainuüksi teise koja lisandumise fakt ei pruugi rahva esindatust riiklike otsuste langetamisel suurendada, kuna sellega kaasneks nt otsustamise protsessi pikenedamine ja keerulisemaks muutumine
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Rahvusvaheliselt tuntakse kahekojalisi parlamente reeglina föderatiivsetes või vastavate traditsioonidega (nt konstitutsiooniline monarhia, varasem monarhiatraditsioon) riikides
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

Alateema 3, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: kandidaadil peab olema kõrgharidus]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Tõsta Riigikogu töö kvaliteeti ning usaldusväarsust
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Vastuolus valimiste üldisuse põhimõttega
Milliste seaduste muudatuse ettepaneku rakendamise eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamise kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Vastuolus demokraatia üldpõhimõtetega.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamise kaasa tooks (vaid	- Valijatel väheneb valikuvabadus

lisaks briifis toodud argumentidele)?	<ul style="list-style-type: none"> - Kandideerimispiirangud pigem vähendavad esinduskogu legitiimsust. Demokraatlikus riigis eeldatakse, et kandideerimine on vaba, valija otsustab ise, kelle poolt ta hääletab ning on võimeline kandidaadi isikuomadusi iseseisvalt hindama. - Argument, et ametikohtadel on kehtestatud nõuded haridusele, ei ole automaatselt laiendatav esinduskogule, mille liikmed on rahva poolt ning hulgast valitud. Riigikogu on n.ö läbilõige rahvast, haridustasemest olenemata.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Riigikogu Kantselei efektiivsem tegevus Riigikogu liikmete teenindamisel Kaaluda Riigikogu liikmete abide teenistusse võtmist
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	

Alateema 3, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: kandidaat peab olema seotud ringkonnaga, milles ta kandideerib]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Tõsta Riigikogu usaldusväarsust ja suurendada Riigikogu liikmete sidet valijatega
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Põhimõtteliselt kooskõlas, kuid ei seonu vaba mandaadi põhimõttega
Milliste seaduste muudatuse ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	<p>Põhimõtteliselt sobib.</p> <p>Määratleda tuleb paiksustsensuse ulatus, jälgides, et see ei muutu ebaproportsionaalselt kandideerimisõigust piiravaks; samuti kriteeriumid, mille järgi sidet valimisringkonnaga määratletakse (nt kinnisvara omamine; inimesel võib olla mitu elukohta, samas valimistel arvestatakse rahvastikuregistrijärgset elukohta).</p> <p>Praegu on elukohateate esitamine rahvastikuregistrile väga liberaalne, st selline nõue jääb kehtiva õiguse kohaselt küllaltki formaalseks nii või teisiti.</p>
Milliseid tagajärgi ettepaneku	- Kandideerimispiirangud pigem vähendavad

rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	esinduskogu legitiimsust. Demokraatlikus riigis eeldatakse, et kandideerimine on vaba ning valija otsustab ise, kelle poolt ta hääletab ning on võimeline kandidaadi isikuomadusi iseseisvalt hindama.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Majoritaarsetes süsteemides on inimene seotud oma valimisringkonnaga
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Jätta kandideerimine vabaks, kuid korraldada valimised ainult ringkonna tasemel.
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	

Alateema 3, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: teha kandidaatidele eksam]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Tõsta Riigikogu töö kvaliteeti ning usaldusväärust
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Vastuolus valimiste üldisuse põhimõttega
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Ei sobi. Läheb olemuslikult vastuollu esinduskogu moodustamise põhimõtetega demokraatlikus riigis. Esinduskogu moodustatakse valimiste, mitte teadmiste kontrolli vms mõõduvõtmise teel.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Kandideerimispiirangud pigem vähendavad esinduskogu legitiimsust. Demokraatlikus riigis eeldatakse, et kandideerimine on vaba ning valija otsustab ise, kelle poolt ta hääletab ning on võimeline kandidaadi isikuomadusi iseseisvalt hindama.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Riigikogu Kantselei efektiivsem tegevus Riigikogu liikmete teenindamisel Kaaluda Riigikogu liikme abide teenistuse võtmist

Alateema 3, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 4: tõsta kandidaatide vanuse alampiiri]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Tõsta Riigikogu töö kvaliteeti ning usaldusväarsust
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	PS § 60 lg 2 sätestab, et Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt 21-aastane Eesti kodanik. Ilmselt ka pakutud miinimumvariandis (30 aastat) tekib vastuolu valimiste üldisuse põhimõttega.
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Pigem ei sobi. Raske on ratsionaalselt põhjendada, milline vanus on piisav osalemaks Riigikogu töös.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Kandideerimispiirangud pigem vähendavad esinduskogu legitiimsust. Demokraatlikus riigis eeldatakse, et kandideerimine on vaba ning valija otsustab ise, kelle poolt ta hääletab ning on võimeline kandidaadi isikuomadusi iseseisvalt hindama. - Noored valijad on alaesindatud
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Itaalias on kandideerimisõigus parlamenti alates 25. eluaastast. Mõnede esinduskogude ülemkodades on kõrgem vanusepiirang (Kanada: 35, Itaalia, 40). Presidendivalimistel on presidendikandidaatidele tihti kehtestatud kõrgem vanusepiirang (35-40). Seevastu paljudes riikides on ka parlamendivalimistel nii hääletamis- kui kandideerimise iga 18 eluaastat (Austria, Saksa, Taani, Holland)
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

Alateema 3, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 5: keelata kandideerida inimestel, keda on eelnevalt kriminaalkorras karistatud või kes on varjanud oma tulusid]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk /	Tõsta Riigikogu usaldusväarsust
--	---------------------------------

probleem(id), millele lahendust pakutakse	
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Valimiste üldisuse piirang, vajalik täiendada põhiseadust uue kandideerimispiiranguga.
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Põhimõtteliselt sobib. Tuleb määratleda piirangu ajaline ulatus, samuti milliste kuritegude eest karistatus toob kaasa kandideerimiskeelu.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Isikute ring, kellele see piirang laieneks, oleks väga väike, seega sisuline mõju puudub - Kandideerimispiirangud pigem vähendavad esinduskogu legitiimsust. Demokraatlikus riigis eeldatakse, et kandideerimine on vaba ning valija otsustab ise, kelle poolt ta hääletab ning on võimeline kandidaadi isikuomadusi iseseisvalt hindama.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	...
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	<p>RKVS § 4 lg 6 kohaselt ei ole kandideerimisõigust isikul, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud kuriteos ja kannab vanglakaristust.</p> <p>PS § 64 lg 2 p 2 kohaselt lõpevad Riigikogu liikme volitused enne tähtaega teda süüdi mõistva kohtuotsuse jõustumisel.</p>

Alateema 3, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: lisaks erakondadele ja üksikkandidaatidele peaks ka valimisliitudel olema õigus üles seada kandidaate Riigikogu valimistel]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Lihtsustada kandideerimist
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS, RKKTS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle	Sobib.

rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	<p>Tuleb sätestada valimisliitude moodustamise kord (kas registreeritakse lihtsalt teatise esitamisega, seltsing, MTÜ), samuti täpsustada kandidaatide esitamise korda (nt milline on moodustajate arv, võimalik kehtestada nõue esitada toetusallkirju).</p> <p>Samuti tuleb määratleda valituks osutunud kandidaatide õigus moodustada Riigikogu fraktsioone ja/või ühineda fraktsioonidega.</p> <p>Taotledes poliitika läbipaistvust peaksid valimisliidule kehtima täpselt sama ranged regulatsioonid ja aruandlus ning nende järelevalve kui erakondadele.</p>
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Üsikkandidaatidel on motiiv koonduda ning osaleda valimistel ühiselt - valimisliit moodustatakse <i>ad hoc</i> Riigikogu valimisteks, samas erakond osaleb poliitilises elus laiemalt (riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse teostamine, samuti on erakonnal oma liikmeskond ja toetajaskond, kelle poliitilisi huve väljendatakse), seetõttu valimisliidu tegevus ja mõju jääb piiratumaks.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Soomes võivad kandidaate esitada valijate ühendused.
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Lihtsustada erakondade registreerimise nõudeid ning osalemist Riigikogu valimistel

Alateema 3, laiem küsimus 3 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv seisukoht: kautsjoni suurust peaks vähendama ühe kuu alampalgani ja kautsjoni peaks tagasi maksma kõikidele kandidaatidele, kes on kogunud vähemalt 5% ringkonna lihtkvoodist]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Lihtsustada kandideerimist Riigikogu valimistel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Sobib.
Milliseid tagajärgi ettepaneku	- Kandideerimine lihtsustub, kuna muutub odavamaks

rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Kandidaatide arv suureneb - Liiga madal kautsjoni tagastamise künnis muudab kautsjoni nõude ebaefektiivseks
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Kautsjoni või toetusallkirjade nõue valimistel on tavapärane
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Toetusallkirjade kogumine
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	Toetusallkirju oleks mugav koguda digitaalselt

Alateema 3, laiem küsimus 3 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: kautsjoni tagasimaksmise süsteem tuleks üldse muuta vastupidiseks: kautsjon tagastada just Riigikogust väljajääjatele]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Lihtsustada kandideerimist Riigikogu valimistel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Pigem ei sobi.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Soositakse väheedukate kandidaatide kandideerimist, mis muudab kautsjoni nõude sisutühjaks - Kandideerimine lihtsustub, kuna muutub odavamaks - Kandidaatide arv suureneb - Jätab mulje nagu ostetakse kohti Riigikokku
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Toetus parlamendis esindamata erakondadele, tagastada kautsjon kindla häälteprotsendi saanud erakondadele jne
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	

Alateema 3, laiem küsimus 3 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: kautsjoninõudest peaks üldse loobuma ning vajadusel asendada selle mõne muu nõudega]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Lihtsustada kandideerimist Riigikogu valimistel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Põhimõtteliselt sobib, kuid mingi tingimus peab jääma. Kautsjoni (või toetusallkirjade) eesmärk on teha eelselektiooni kandidaatide vahel. Täiesti piiranguteta kandidaatide esitamine tekitab olukorra, et valijatel muutub nimekirjade ja kandidaatide vahel orienteerumine ja informeeritud valikute tegemine liiga keeruliseks. Mitterahaline alternatiiv on nõuda kandidaatide registreerimiseks esitamisel kindlat arvu toetusallkirju.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (vaid lisaks briifis toodud argumentidele)?	- Kandideerimine lihtsustub, kuna muutub odavamaks - Kandidaatide arv suureneb
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Kautsjoni või toetusallkirjade nõue on tavapärane
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Kas väiksem kautsjon või toetusallkirjad
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	Võimalik on toetusallkirjade ja kautsjoni nõude ühendamine, nt teatud arvu toetusallkirjade kogumisel vähendatakse nõutavat kautsjonit või ei ole vaja kautsjonit tasuda.

Alateema 3, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv seisukoht: kandidaatide järjestamine erakonna nimekirjas peaks toimuma tähestikulises järjekorras]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Võrdsemad võimalused kandidaatidel, vähendada erakonna mõju kandidaatide nimekirjade koostamisel
--	--

Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Põhimõtteliselt sobib.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Toob sisse juhuslikkuse elemendi hääletamisel, mis soosib ühtesid kandidaate formaalse kriteeriumi alusel. Selline prognoosimatu element on valimissüsteemi selguse osas ebaotstarbekas. - Ettepanek on vastuolus briifis sõnastatud taotlusega suurendada erakonnaliikmete otsustusõigust, kuna võtab erakonnaliikmetelt võimaluse reastada kandidaate sisevalimistel
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Erakonnasisesed (eel)valimised, mille tulemusena moodustub järjestus nimekirjas

Alateema 3, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: Kandidaatide nimekirjad peaks olema koostatud nn tõmbluku põhimõttel]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Soolise võrdõiguslikkuse tagamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	<p>Põhimõtteliselt sobib.</p> <p>Tuleb sätestada nimekirjade koostamise reeglid (RKVS-is).</p>
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Võib suurened naiste esindatus Riigikogus - Naised omandavad kandideerimisel nähtavama positsiooni - Kõrgem positsioon kandidaatide nimekirjas ei taga iseenesest valituks osutumist

	- Ettepaneku puhul on tegu ilmse ülereguleerimisega ning see on muuhulgas naisi alahindav ja -vääristav, sest lähtub vääristavast eeldusest, et üksnes naistest koosnev nimekiri või üksnes naisi tippkandidaatideks paigutava nimekirja kujunemine ei ole avatud valimiskonkurentsis võimalik, ettepanek ise aga välistab sellise võimaluse tekke paradoksaalsel kombel täielikult.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Belgia, Prantsusmaa, Portugal, Hispaania ja mitmed Ida- ja Kesk-Euroopa riigid
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Ei ole

Alateema 3, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: Riigikogus peaks olema nii nais- kui meessaadikuid ligikaudu võrdne arv]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Soolise võrdõiguslikkuse tagamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Praegusel kujul kehtiv PS on vastuolus, kuid vajaks täiendamist vastava erisättega
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamise eeldaks?	PS, RKVS, RKLS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamise kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Senine riiklik traditsioon ei ole kasutanud soolisi (vms) kvoote Tuleb sätestada nimekirjade koostamise reeglid, valimistulemuste kindlakstegemise ja Riigikogu liikmete asendamise kord.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamise kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Suureneb naiste esindatus Riigikogus - Naised omandavad kandideerimisel ja Riigikogus, samuti poliitikas laiemalt nähtavama positsiooni
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Belgia, Prantsusmaa, Portugal, Hispaania ja mitmed Ida- ja Kesk-Euroopa riigid
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Ei ole
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	Eurobaromeetri 2009. a küsitluse kohaselt 13% Eesti elanikest ei toeta esinduskogus naiste esindatuse tõstmise meetmeid, vt http://www.osce.org/odihr/78432 Tulemus on koos Läti ja Leeduga Euroopa kõrgeim.

Alateema 3, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 4: Kandidaatide järjestamine erakonna nimekirjas peaks toimuma erakonnasiseste salajaste valimiste teel]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Tagada demokraatlikum kandidaatide nimekirjade koostamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Kooskõlas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	EKS või RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtetlike muudatuste vajaduse?	Sobib. Põhimõtteline sekkumine erakonna iseotsustusõigusse (sisedemokraatia kujundamisse).
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Suureneb erakonnasisene aktiivsus ja diskussioon, kuigi mitmed erakonnad kasutavad sellist meetodit juba praegu
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Soome
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

ALATEEMA 4

Üks üleriigiline valmisringkond

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Hääletada on võimalik kõikide kandidaatide poolt, kes valimistele on üles seatud.
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei nõua PS muutmist
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS RKLS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtetlike muudatuste vajaduse?	- On kooskõlas põhiseadusliku proportsionaalsuse põhimõttega - Ettepanek nõuab lisaks ringkondade arvu määramisele ka põhjalikku muude valimissüsteemi elementide reformi (eelkõige mandaatide jaotamise matemaatiline mudeli):

	<p>1) lihtenamus, 101 enim hääli saanud kandidaati osutub valituks (mainitud Rahvakogu arutlustes, pikemat käsitlust vt briif 5);</p> <p>2) mõni kvoodisüsteem (nt lihtkvoot);</p> <p>3) mõni jagajate süsteem (nt d’Hondti meetod);</p> <p>4) mõni keerukam süsteem (nt ÜÜH modifikatsioon vms) ja nimekirja/kandidaadi tunnuse osas (lahtine, kinnine, üksikkandidaadid), kandidaatide nimekirja reastamine (tähestikuline või erakonna poolt) ja kuidas piirata kandidaatide nimekirjade pikkust jms.</p>
<p>Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks <u>(vaid lisaks briifis toodud argumentidele)</u>?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Võib eeldada, et senisest suurem hulk inimesi tunneb, et just nende valitud kandidaat sai parlamenti. - Võib eeldada, et nimekirjade tuntuimad kandidaadid koguvad ülisuure häältesaagi, ülejäänud hääled selle tulemusel pihustuvad. - Häälte ebaühtlase kandidaatide vahel jaotumise tulemuseks võib olla olukord, kus üks valituks osutunud kandidaat saab hääli kordades vähem kui teine, mis muudab selle avalikkusele selgitamise keerukaks. - Kehtiv süsteem eeldab kandidaadi seost lisaks erakonnale ka regiooniga, ühe ringkonna puhul muutub regionaalselt populaarsetel isikutel keeruliseks üleriigiliselt populaarsete isikutega konkureerimine ning regionaalpoliitiline mõõde erakondade programmides võib kahaneda. Lisaks soosib süsteem Tallinna ja Harjumaa valijaid ja kandidaate, kes moodustavad ligi poole kogu valijaskonnast. - Võiks eeldada, et üksikkandidaatide võimalus valituks osutada suureneb (eeldusel, et neid käsitletakse üheliikmelise nimekirjadena). - Üleriigiline valimiskampaania muutub olulisemaks ning võimalik, et ka kallimaks. - Valimishaldus muutub oluliselt lihtsamaks. - Kui ettepanekute üldise eesmärgina on sõnastatud soov suurendada poliitilise süsteemi avatust ja poliitilise eliidi vahelduvust, siis üks üleriigiline ringkond töötab praktikas täpselt vastupidises suunas. Uute (noorte, regionaalsete liidrite, kitsalt erialaspetsialistidest) tulijate jaoks on selline süsteem suuremaks poliitikasse sisenemise barjääriks kui tänane, sest eeldab suurt eelnevat üleriigilist tuntutust. Ühe üleriigilise ringkonna tõenäoline tagajärg on pigem stagnatsioon - ühtede ja samade varasema üleriigilise tuntutusega isikute sattumine 101 hulka. <p>Briifi argumentide kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vastupidiselt briifi poolt d) argumendile, ei saa väita, et kaoks „peibutuspartide“ probleem. - Vastupidiselt briifi poolt e) argumendile, ei saa väita, et ühe ringkonna kehtestamisel oleks reaalselt mõju valimiste üldisuse põhimõtte paremasse täitmisse, pigem puutumus selle põhimõttega puudub. Ühetaolisus võib ringkondadevahelise

	erinevuse kadumise (eelkõige mandaadi võrdsus) tulemusel tõepoolest paraneda.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	lisrael- kinnine nimekiri, erakondade valimisliidud lubatud, regionaalset aspekti pole Holland (teatud aspektides)- mandaadid jaotatakse üle riigi, kandidaadid siiski ringkondades, lahtine nimekiri, erakondade valimisliidud lubatud, tagatud regionaalne aspekt
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Ei ole (võimalik on varieerida vaid hääletamissüsteemide tasemel, nt Leedu variant, kus osa mandaate jaotatakse ringkondades ja osa üleriigilises ühes ringkonnas)
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	- Tegemist on üksiku valimissüsteemi elemendiga, mida lõpuni hinnata ei ole võimalik, teadmata muid valimissüsteemi elemente. Kommentaariid variatsioonidele: <ul style="list-style-type: none"> - Hinnatakse, et proportsionaalsust on võimalik tagada selliste ringkondadega, kus mandaatide arv ei lange alla 4. Seega oleks kõrgeim ringkondade arv, kus oleks võimalik seda põhimõtet järgida hinnanguliselt 26. - Kõik variandid, kus ringkondade arv on eeltoodust suuremad (mandaatide koguarv oleks jätkuvalt 101), oleks tõenäoliselt vastuolus põhiseadusliku proportsionaalsuse printsiibiga.

Alateema 5, Laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: Kaotada üleriigilised nimekirjad ja kompensatsioonimandaadid ning jagada kõigi mandaadid ringkondades reastades kandidaadid nende hääletusaagi alusel]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Valituks osutuksid teistest rohkem hääli saanud kandidaadid
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei nõua PS muutmist
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS RKLS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	On Eesti süsteemi sobitav, põhimõtteliselt juba 2011. a valimistel ligi 80% mandaatidest jaotati ringkondades lihtkvoodi alusel. Ettepanek teeks süsteemist arusaamise lihtsamaks.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks <u>(vaid lisaks briifis toodud</u>	Erinevad stsenaariumid toovad kaasa erinevad tulemused: <ul style="list-style-type: none"> - Künnis – kui on kehtestatud üleriigiline künnis, ei too

argumentidele)?

antud muudatus oluliselt suuremat väikeparteide esindatust parlamendis; künnise puudumine soosib regionaalseid nimekirju ja väikeparteid.

- Üksikkandidaadi staatus – kui ta on võrdsustatud nimekirjaga (nt EP valimistel), tema võimalused mandaat saada suureneksid; kui säiliks praegune olukord, muutust ei oleks.
- Hääle adressaat – kui mandaadid jaotatakse ringkonnas esmalt nimekirjade vahel ning pärast seda enim hääli saanud kandidaatide vahel, muudatust ei oleks; kui mandaadid jaotatakse ringkonnas kõikide ringkonna kandidaatide hääle alusel reastamise tulemusel (arvestamata nimekirja), poleks tulemus enam proportsionaalne.
- Vastuolu üleriigilise edukuse ja ringkondliku edukuse vahel (vt Isamaaliidu kaasus 2002 KOV volikogu valimistel Tallinnas, 6,8% hääli – 0% kohti).
- Regionaalne aspekt: Tugevneb valituks osutunute regionaalne side, kuid RK liige ei ole seotud oma mandaadiga (PS printsiip) ja peab võtma vastu otsustusi Eestit kui tervikut silmas pidades.
- Side valijaga: Sõltub paljuski ringkondade arvust. Kui ringkondade arvu suurendada, võib eeldada, et side valijaga ka suureneks.
- Kandidaadi side ringkonnaga: kui ei ole seatud kohustust kandidaadil omada püsivat sidet ringkonnaga, midagi ei pruugi muutuda; kui seatakse kohustus kandidaadil olla nt rahvastikuregistri järgi ringkonna püsielanik, võib see suurendada kandidaadi sidet ringkonnaga.
- Sellise ettepaneku suund on risti vastupidine taotletavale eesmärgile suurendada poliitilist konkurentsi. Üleriigilise nimekirja kaotamine (juhul, kui mandaadid jaotatakse esmalt nimekirjade vahel nagu täna) viib faktilise künnise tõstmisele (kõrgemaks kui 5%; vt Tallinna KOV volikogu valimistel 1999 Isamaaliidu kaasus) ja tendentsina soodustab seetõttu parteimaastiku arenemist faktilise kaheparteisüsteemi suunas. Sellise mõju ulatus sõltub ka teistest valimissüsteemi osistest (ringkondade arv ja suurus, mandaatide jaotamise reeglid).
- Ettepanek töötab vastu poliitilise süsteemi avatuse eesmärgile ka selles mõttes, et uute, esialgu vähem tuntud noorte ja spetsialistide pääs valitute hulka on üleriigilise kompensatsioonimehhanismi kaotamise tagajärjel oluliselt väiksem kui täna.
- Ettepaneku on ka oluline riiklust puudutav tagajärg: süsteemi oluline nihkumine üleriiklike huvide ja nn kolkapatriotismi skaalal viimase suunas, sest tagasivalimine otsustatakse üksnes ringkonnas. Suureneb kohalike omavalitsuste liidrite osakaal

	<p>parlamendis. Väga suur tõenäosus on (rahvuspõhiste) regionaalerakondade tekkeks (ennekõike Ida-Virumaal), mis halvemal juhul võib saada ohuks Eesti riigi territoriaalsele terviklikkusele.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ettepanek 1 on täielikus vastuolus ka sõnastatud eesmärgiga suurendada erakonnaliikmete mõju erakonna asjade otsustamisel, sest erakonnaliikmetelt võetakse sellega väga mõjus instrument arvamuse avaldamiseks erakonna juhtide ja erakonnakaaslaste poliitika ja tegevuse kohta - kandidaatide reastamise võimalus erakonna sisevalimistel. Kui üleriigilist nimekirja ei ole, ei ole ka võimalust korraldada üle-erakonnalist usaldushääletust erakonnakaaslaste reastamiseks üleriigilises nimekirjas.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Soome, Läti
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Ei ole

Alateema 5, Laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: järjestada kandidaadid üleriigilises nimekirjas vastavalt igaühe hääletusaagile]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Valituks osutuksid kandidaadid vastavalt valijate poolt antud häältele
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei ole seotud PS
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	On sobiv, suuri muudatusi ei eelda
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Peamine küsimus on, kuidas defineerida kandidaatide vahelist edukust (valimisringkonnad on erineva suurusega ja hääletamisest osavõtt on ringkonniti erinev). Kandidaate ei saa võrrelda absoluuthääletearvude alusel. - Võimalikud variandid: - Kandidaadi häälte arvu suhe lihtkvooti – ka mujal valimissüsteemis käibel, aga sõltub ikkagi hääletamisest osavõtust. - Kandidaadi häälte arvu suhe ringkonna mandaatide

	<p>arvu – valijate koguarv ei ole sama mandaatide arvuga ringkonnas kunagi võrdne, seega täielikku võrreldavust ei saavuta.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sisuliselt on võimalik kujundada seda kahte moodi: - Kaob ära üleriigiline nimekiri ning kõik ringkondades kandideerivad kandidaadid reastatakse vastavalt oma edukusele ringkonnas. Erakonnal kaob võimalus näidata oma eelistust üleriigilise nimekirja kaudu ning ühe ringkonna valijad ei näe enam valimisjaoskonnas teiste ringkondade kandidaate. - Üleriigiline nimekiri säilib, kuid kandidaadid reastatakse tähestiku järjekorras või jätkuvalt erakonna määratud järjekorras. - Tulemuseks on veel see, et valimistulemuse kindlakstegemise selgitamine valijatele muutub veel raskemini arusaadavaks. - Mõju 2011. a näitel on vaid 10-20% mandaatidest. - Avatud üleriigilised nimekirjad tähendavad erakonna sisevalimiste kaotamist ja seeläbi erakonnaliikmete mõju vähenemist erakonna oluliste personaliotsuste otsustamisel. - Nii selle kui eelmise ettepaneku oluliseks tagajärjeks on ka erakonnasisese võimuvõitluse suurenemine ringkonnanimikirjadesse pääsemisel ja järjekorra kujundamisel, kuna see on siitpeale ainus valituks osutumise kanal (varasem kompensatoorne alternatiiv kaob sisuliselt mõlemal juhul). Selle kaasnähuks võivad olla sisemised kampaaniad, mis toovad kaasa suurema poliitikast võõrandumise - määrivad poliitika mainet ja vähendavad inimeste soovi selles valijana või poliitikuna kaasa lüüa. - Ettepanek on vastuolus sõnastatud eesmärgiga suurendada süsteemi poliitilist avatust, sest uute, esialgu vähem tuntud noorte ja spetsialistide pääs valitute hulka on üleriigilise kompensatsioonimehhanismi põhiliselt tuntusepõhiseks muutmise tagajärjel oluliselt väiksem kui täna. - Avatud üleriigiliste nimekirjade puhul (muude tänaste valimissüsteemi osiste paikajäämisel) ei ole võimalik tagada ka kandidaatide tegelikku täielikku võrdset kohtlemist (mistahes valemi puhul pole võimalik nullida ülipopulaarse esinumbri mõju nimekirjas tagapool olevate häältesaagile).
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Võrreldav üleriigilise nimekirja kaotamise mõjuga.

Alateema 5, Laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: igal Riigikokku mittepääsenud kandidaadil peaks olema õigus ise otsustada, kuidas tema hääli saaks arvestada]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Et valija hääled ei läheks kaotsi
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	PS § 60 lg 1 sätestatud otsesuse printsiibi tugev rikkumine
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõteteliste muudatuste vajaduse?	Ei sobi rahvusvaheliselt tunnustatud valimisõiguse printsiipidega kokku
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Ebaselgus hääletamis- ja valimistulemuse kindlakstegemisel - Kui peaks olema võimalik anda hääli ka teise nimekirja kandidaadile, muudaks see valimised absurdiks. - Kui on võimalik anda hääli edasi vaid oma nimekirja raames, siis on see sisuliselt olemasolev süsteem.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Kaudselt saaks sama eesmärgi täita eelistushääletamise võimaldava süsteemi nt üksiku ülekantava hääle rakendamisega.
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	

Alateema 5, Laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: kui kandidaat on osutunud valituks, peab ta asuma Riigikogus tööle]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Piirata „peibutuspartide“ osalemist valimistel, nende osalemiselt nende häälte tühistamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära,	Võimalik vastuolu PS toodud põhimõtetega: <ul style="list-style-type: none"> - Passiivse valimisõigusega seotud valimiste vabaduse printsiip

millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	<ul style="list-style-type: none"> - Kehtestatud oleks pööratud kandideerimistsensus - Vaba eneseteostuse printsiip - Häälte tühistamine oleks otsesuse ja ühetaolisuse printsiibiga vastuolus
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole teostatav
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Läti – kui on valituks osutunud kandidaadi senine amet on parlamendisaadiku ametiga ühitamatu, tema varasema ameti volitused lõppevad
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	See ei lahenda peibutuspartide probleemi
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	

Alateema 5, Laiem küsimus 3 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: praegust 5%-list valimiskünnist peaks langetama]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Väikeparteide esinduskokku saamise tõenäosuse suurendamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei ole PS muutmisega seotud
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	On teostatav
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Reaalse mõju saamiseks tuleks künnist oluliselt langetada (vähemalt 2% kuni 3%-ni). - Künnise langetamise selge tulemus on esinduskogu

	<p>killustumine, mis võib osutada mõju otsuste langetamise protsessile (nt Riigikogu 1920-datel).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kännise langetamine ei too automaatselt kaasa esinduskokku pääsemist (nt üleriigilise mandaatide jaotamise kaotamine ja mandaatide jaotamine ringkondades vähendab kännise lähedal asuvate erakondade edu) - Kännise alla jäänud nimekirjade koguhäälte arv on Eesti tingimustes suhteliselt väike - Antud ettepaneku ja ka 5. ettepaneku puhul tuleks alati alternatiivse väärtusena kaaluda ka (negatiivset) mõju valitsuste stabiilsusele ja teovõimele ning seeläbi poliitilisele stabiilsusele üldse. Eesti 1920ndatel, Poola 1990ndatel ja Itaalia enne 2000. Sisuline valik seisneb selles, kas me väärtustame reeglitega kodanike suuremat poliitilist koostööd ja sellest sündivat suuremat stabiilsust või individualismi ja sellest sündivat suuremat killustatust ja ebastabiilsust. Ettepanekud langetada kännist ja erikohelda üksikkandidaate seavad esiplaanile individualismi ja killustatuse ning viivad tagasi minevikku, 1990ndate aegadesse, kus igal endast lugupidaval mehel oli oma nn taskuerakond.
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Kännised on väga erinevad, kännis puudub nt Soomes, Portugalis jm, väga madal Iisraelis (2%)
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Erakonnasüsteemi tugevdamine võiks samuti väikeparteid üle kännise aidata

Alateema 5, Laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: luua üksikkandidaadile võrdsemad võimalused erakondadega, et lihtsustada üksikkandidaatide pääsemist Riigikokku]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Rohkem üksikkandidaate saab mandaadi
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidataks ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei nõua PS olulist muutmist, kui üksikkandidaadi regulatsioon soodustab tema mandaadi saamist teiste kandidaatidega võrreldes, võib olla vajalik ühetaolisuse printsiibist lähtuvalt PS täiendamine
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS RKLS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste	Põhimõttelisel on rakendatav, sõltub täpsemast regulatsioonist

vajaduse?	
<p>Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?</p>	<p>Erinevad ettepanekus sisalduvad stsenaariumid toovad kaasa erinevad tulemused:</p> <p>Künnise langetamine 1%-ni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ei ole kohaldatav üksikkandidaatidele (eeldusel, et muud reeglid jäävad samaks) - kui üksikkandidaadid võrdsustada üheliikmeliste nimekirjadega, siis 1% kehtivatest häältest võrdub sisuliselt praeguse lihtkvoodi määraga ning olulist muutust kaasa ei tooks <p>Üksikkandidaadi kandideerimine kõikides ringkondades:</p> <ul style="list-style-type: none"> - selgusetuks jääb, millise ringkonna hääletamistulemust kasutatakse valimistulemuse kindlakstegemiseks - ebavõrdne olukord, kus üksikkandidaat saab kandideerida sisuliselt ühes üleriigilises ringkonnas, kuid erakonna kandidaadid eraldi ringkondades <p>Summeerida üksikkandidaatidele antud hääled üle riigi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - olemuslikult kandideerib üksikkandidaat üksi ning selline lähenemine läheb vastuollu üksikkandidaadi mõistega - sisuliselt on tegemist kodanike valimisliiduga, kes moodustavad juhusliku nimekirja, ilma ühist programmi omamata - kui sellisele nimekirjale rakenduksid samad reeglid, mis erakondadele, tuleks ka ühele üksikkandidaadile antud hääli arvestada teistele - sisuliselt sunniks selline lähenemine üksikkandidaadid nende tahte vastaselt ühisesse nimekirja - lahendus oleks kodanike valimisliidud Riigikogu valimistel <p>Lõpetada nõue minimaalse häälte arvu kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kui on mõeldud, et lihtkvoot ei oleks ainsaks mandaadi jagamise meetodiks, vaid üksikkandidaat osaleks ka ringkonnamandaatide jagamisel, oleks see vastuolus ringkonnamandaadi mõistega ning võrdsustaks üksikkandidaadi üheliikmelise nimekirjaga
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Enamikes riikides rakendatavad reeglid ei tunne üksikkandidaadi instituuti, reeglina nähakse sarnast rolli kodanike valimisliitudes, kus ei ole seatud kandidaatide arvu piiri
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Kui soovitakse erakonnaväliste isikute suuremat esinduskokku pääsemist, tuleks kaaluda kodanike valimisliitude taastubamist Riigikogu valimistel
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	

Alateema 6, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: lõpetada e-hääletamine]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Hääletamine toimuks vaid hääletamisedelitega
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtetlike muudatuste vajaduse?	On sobiv, kuni 2005. a kohalike valimisteni e-hääletamist ei kasutatud
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - võib eeldada, et väheneb nii ühekordne kui pikaajaline valimistest osavõtt, eriti välisriikidest - e-hääletamine on jõudnud juba neljandiku hääletajateni, mis võib mõjuda oluliselt nende hääletamisharjumusele - võib eeldada, et väheneb valimiskorralduse vastu suunatud kriitika - e-riigi põhimõttest taganemine
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Otseselt sellist protsessi läbi teinud näidet pole
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Kaughääletamist (Interneti teel) ei ole võimalik asendada ühegi teise hääletamisviisiga, mis annaks samu tulemusi
Nõ. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevatesse "lahtritesse".	

Alateema 6, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: valimised muuta 100% elektrooniliseks]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Hääletamine toimuks vaid elektroonilisel teel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära,	Sõltub, kas valimismasinatarned vahendeid kasutatakse hääletamiskohtades. Võib tuua tulenevalt alternatiivsete hääletamisviiside puudumisest ebaselgust valimisprintsipi

millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	järgimise osas
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Tõenäoliselt mitte
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Kui selle all mõeldakse ka hääletamiskohtades statsionaarseid hääletamismasinaid, siis nende rakendamine Eesti süsteemis ei ole otstarbekas (puuduvad paljude valikutega küsimused ja ebaloomulikult suur valijate koguarv hääletamispunkti kohta) - oluline on ka pabersedeli täieliku kadumise psühholoogiline aspekt, mis võib mõjutada usaldust protseduuri vastu - võib eeldada, et väheneb nii ühekordne kui pikaajaline valimistest osavõtt tulenevalt osade valijagruppide eemalejäämisest - elektroonilise hääletamise protsess ei pruugi olla kõikidele valijatel üheselt lihtsam ja mugavam - hääletamistulemuste kindlakstegemise aeg kiireneb ja väheneb võimalike inimtegevusest tulenevate vigade arv
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Erinevates riikides kasutatakse laialdaselt hääletamismasinaid ning tulemuste kindlakstegemine on nendes riikides suures osas automatiseeritud
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Ei ole

Alateema 6, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: parandada e-hääletuse korraldust]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Suurendada e-hääletamise sarnasust tavahääletamisega
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Elektroonilise hääle muutmise piirang seab ohtu valimiste vabaduse ja selle alprintsipi, salajasuse, tagamise
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS

Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	E-hääletamise aja lühendamine sobiks, e-hääle muutmise piirangu sätestamine mitte, kontrollitavus on sätestatud
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	E-hääletamise aja lühendamine: <ul style="list-style-type: none"> - väheneks e-hääletanute arv E-hääle muutmise piirang: <ul style="list-style-type: none"> - hääletamise vabadus ja hääletamise salajasus ei ole garanteeritud - ei lähenda tegelikult e-hääletamist tavahääletamisele E-hääle kontrollitavus: <ul style="list-style-type: none"> - sätestatud on e-hääle valija tahte kohase hääle kesksüsteemi jõudmise kontrollitavus - suureneb usaldus hääletamiseks kasutatava arvuti vastu - võimaldab ennetada ja avastada teatud tüüpi ründeid
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Ei ole

Alateema 6, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 4: muuta e-hääletamise tulemused kõigile nähtavaks]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Veenduda elektroonilise hääletamise tulemuse õigsuses
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidataks ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei ole kooskõlas hääle salajasuse printsiibiga
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole võimalik sellisena rakendada
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<ul style="list-style-type: none"> - Salajasuse põhimõttest ei ole võimalik demokraatlikus õigusriigis loobuda
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Osaliselt hääle kontrollitavuse kaudu, sarnast veendumus ei ole võimalik tagada ka traditsioonilise hääletamise puhul

Alateema 6, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: hääletamine peaks olema avalik, et iga inimene saaks kontrollida, kellele tema antud hääl läks ning et saadik teaks oma valijaid]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Mandaat oleks seotud konkreetsete valijatega
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidataks ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Ei ole kooskõlas hääle salajasuse printsiibiga ega mandaadi vabaduse põhimõttega. Samuti ei lähe kokku proportsionaalsete valimiste põhialustega (valimistel osalevad erakondade nimekirjad)
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole võimalik sellisena rakendada
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Eeltoodud põhimõtetest ei ole võimalik demokraatlikus õigusriigis loobuda
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Ei ole

Alateema 6, laiem küsimus 3 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: veebikaamerad komisjonidesse, et hääletamine ja häälte lugemise protsess oleksid paremini kontrollitavad]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Hääletamise korraldamise protseduuri/tulemuste jäädvustamine/jälgimine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidataks ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Põhimõtteliselt võimalik
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste	Ei ole võimalik sellisena rakendada

vajaduse?	
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<p>Veebikaamerad valimiskomisjoni toimingute juurde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tehniliselt võimalik - kõik toimingud on ka praegu avalikud ja vaadeldavad <p>Veebikaamerad hääletamise protseduuri juurde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hääletamine on vabatahtlik ning hääletamise fakti fikseerimine võib minna vastuollu hääletamise salajasuse printsiibiga <p>Hääletamismasinad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Käsitletud eraldi tabelis (viide) <p>Hääletamissedelite arhiveerimine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kui vaidlustamise tähtjad on langenud ning lõplikud otsused tehtud, on nende valimistega seotud toimingud lõppenud ning hääletamissedelite täiendav hoiustamine ei oma täiendavat mõju hääletamis- ja valimistulemustele - kodurahu printsiip – seni kuni hääletamissedelid on alles, võib tulemustega rahulolematu pool jätkata valitud kogu töö häirimist ning seada kahtluse alla kogu legitiimsuse - hääletamissedeleid hoiustatakse erilise turvanõuete alusel, mis ei võimaldaks hilisemat tulemuse fabritseeritud muutmist. Sedelite kõrgendatud tasemega säilitamine aastaid ei oleks otstarbekas <p>Häälte müümisele karmid karistused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - väga raske tõestada, kuna puuduvad ühesed tõendid - kuidas tõmmata piiri valimisagitatsiooni ja ostmise vahele - olemuslikult on võimalik teatud tingimustel tõestada vaid häälte ostmist (kellegi kasuks)
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Veebikaameraid on rakendatud Vene Föderatsioonis
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Valimisvaatlejate aktiivsus

Alateema 6, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: Riigikogu korralised valimised toimuvad juunikuu esimesel laupäeval igal neljandal aastal]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Tuua Riigikogu valimised suvesse ja valimispäev laupäevaks, mõjudes positiivselt hääletamisest osavõtule
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Eeldab PS muutmist

Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	On põhimõtteliselt võimalik
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	<p>Valimispäev juuni algusesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Euroopa Parlamendi valimised toimuvad iga 5 a tagant mai lõpus või juuni alguses, võivad teoreetiliselt kokku langeda - mõju hääletamisest osavõtule väga raske hinnata - juuni alguses võivad toimuda riigieksamid ja koolide lõpetamised, mistõttu võib hääletamise korraldamine koolides olla häiritud <p>Valimised laupäevale:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hääletamise korraldamise seisukohast võimalik - valimispäevale järgneval puhkepäeval on eelis valimiskorraldajate koormuse seisukohast - pühapäeval meediaväljaanded (paberil) ei ilmu, mistõttu võib väheneda valimistulemustest teavitamine - mõju hääletamisest osavõtule väga raske hinnata
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Lätis on valimispäev laupäeval
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	

Alateema 6, laiem küsimus 4 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: viia Riigikogu ja KOV volikogude valimised ühele päevale]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Valimiskampaania hulga vähendamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidataks ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Eeldab PS muutmist
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	On põhimõtteliselt võimalik, kuid hääletamise korraldus vajab põhimõttelist ümbertegemist
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid</u>	- Hääleõiguslike isikute ring on erinev, mis tekitab suuri korralduslikke probleeme (üks valijate nimekiri,

<u>lisaks briifis toodud argumentidele)?</u>	<p>hääletamise korraldamine, hääletamiskaste kaks, komisjoni liikme vastutuse oluline tõus, kahed kandidaatide nimekirjad erinevate reg numbritega jne)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reeglina erinevate valijatega hääletamist samaaegselt ei korraldata. - Hetkel on Riigikogu valimised ja kohalikud valimised kaheaastase intervalliga, mis saavutati PS muutmisega 2004. a. - Hääletamise korraldamise kulud väheneksid - Kampaania teemad Riigikogu ja kohalikel valimistel on erinevad, mille tulemusel võivad kohalikud teemad jääda väiksema tähelepanu alla
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Valimiskampaaniat saab reguleerida ka otse seadusega

Alateema 6, laiem küsimus 5 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: iga kahe aasta tagant korraldada vahevalimised]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Ebapopulaarsete saadikute väljavahetamine, sisuliselt Riigikogu 2 a volituste periood
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Eeldab PS muutmist
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, RKVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole rakendatav
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele)?</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Permanentne valimistsükkel, mis ei võimalda võtta vastu pikemaajalisi otsuseid - Valimiste korraldamise kulud suureneksid hüppeliselt - Suurendab populistlike otsuste osakaalu - Muudab terviklikku arusaama valimistulemusest
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Erakorraliste valimiste instituut

Alateema 7, laiem küsimus 1 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Domineeriv ettepanek: kehtestada Vabariigi Presidendi otsevalimised]

<p>Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse</p>	<p>Presidendile tugevama mandaadi andmine</p> <p>Lisaks märgiti, et presidendi otsevalimise seadustamine vastab ühiskonna ootustele ning annaks rahvale täiendava võimaluse osaleda riigi jaoks oluliste otsuste langetamisel ja lähendaks sellega rahvast riigile.</p>
<p>Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.</p>	<p>Vajab põhiseaduse muutmist. Lisaks valimise korrale tuleb üle vaadata ka Vabariigi Presidendi ülesanded, pädevus ja suhe teiste põhiseaduslike institutsioonidega</p>
<p>Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?</p>	<p>PS, VPVS</p>
<p>Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?</p>	<p>Rakendamine eeldab loobumist praegusest parlamendikesksest riigikorraldusest</p> <p>Märgiti ka seda, et erinevate avaliku arvamuse küsitluste järgi kuulub kodanike valdava enamuse toetus ideele sätestada presidendi otsevalimine ning arutelu selle üle on kestnud kehtiva põhiseaduse koostamisest saadik. Soovi presidendi otsevalimise seadustamiseks on väljendanud nii president Lennart Meri kui ka president Arnold Rüütel.</p> <p>Eesti ühiskond on küps valimaks Eestile väärilist riigipead ning põhjendatud on soov, et Riigikogu loovutaks selle õiguse rahvale. Kindlasti on ka ülimalt oluline poliitilise konsensuse otsimist põhiseadust sellises mahus muutvas küsimuses. Ka Rahvakogus leidis presidendi otsevalimiste idee laialdast toetust.</p> <p>Väljendati samuti seisukohta, et presidendi otsevalimiste rakendamine ei too kaasa vajadust praegusest parlamendikesksest riigikorraldusest loobuda. Presidendi institutsioon on rahva jaoks eelkõige moraalsete väärtuste ja erakondadeülese sõnumi kandja.</p>
<p>Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks <u>(vaid lisaks briifis toodud argumentidele)?</u></p>	<p>Enne kui ei selgu, milline on presidendi roll uue süsteemi kohaselt, on raske hinnata tagajärgi.</p> <p>Ainult presidendi otsevalimine (presidendi volitused jäävad samaks) ei too kaasa eesmärgi (tugevama mandaadi) täitumist</p>
<p>Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.</p>	<p>Parlamentaarses riigis otsevalitav president on nt Soomes, Leedus, Poolas.</p> <p>Rahvas valib presidenti Euroopas veel: Slovakkia, Rumeenia,</p>

	Austria, Portugal, Bulgaaria, Iirimaa, Prantsusmaa, Sloveenia, Tšehhi.
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Suurendada presidendi volitusi ilma otsevalimisteta. Presidendi ei vali Riigikogu, vaid otse valimiskogu (ühtlasi üle vaadata valimiskogu moodustamise kord)
Nö. varia lahter - muud huvitavad aspektid või järeldused - mille väljatoomine või hinnangud ei mahu eelnevasse "lahtritesse".	Presidendi otsevalimiste seadustamine tähendaks esmakordselt omariikluse ajaloos seda, et riigipea selgitatakse kogu rahva tahteavalduse järgi.

Alateema 7, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 1: KOV volikogu valimisõigus seostada valija püsiva elukohaga]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Kohaliku elaniku rolli tähtsustamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	PS § 156 sätestatud valimiste üldisuse põhimõttest tulenevalt ei saa valija kaotada hääleõigust elukohavahetuse tõttu või kui ta ei vasta muus osas püsiva elukoha nõuetele. Sel juhul peaks valima eelmise elukoha järgselt, mis muudab kogu püsiva elukoha kontseptsiooni mõttetuks. Muudatus toob kaasa valijategrupi tekkimise, kellel puudub kohalikel valimistel hääleõigus.
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, KOVVS, RRS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	Justiitsministeerium on arutanud ettepanekut, mille kohaselt valijate nimekirjad ei suleta mitte 30 päeva enne valimispäeva, vaid 60-90 päeva enne valimispäeva. See riivaks valimiste üldisuse põhimõtet märgatavalt vähem ja aitaks vältida „valimisturismi“, kuigi ei välistaks seda. Kaalutakse ka RRS-is sätestatud elukohateates esitatud andmete õigsuse kontrolli tugevdamist.

Alateema 7, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 2: muuta omavalitsuse valimised mitteerakondlikuks]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Kohaliku elaniku rolli tähtsustamine, vähendada (üleriiklike) erakondade mõju volikogu valimisel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Põhimõtteliselt teostatav, kuid võib minna vastuollu valimiste üldisuse põhimõttega, samuti laiemalt kandideerimisvabadusega.
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS (?), KOVVS, EKS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv. Erakonnad on moodustatud liikmete poliitiliste huvide väljendamiseks nii riigi kui kohalikul tasandil, puudub põhjendus, mille poolest erakonna esitatud kandidaatide nimekiri on halvem valimisliidu esitatud nimekirjast. Ka erakonna nimekirjas kandideerivad selle valla/linna elanikud. Samuti võivad erakondadesse kuuluvad isikud moodustada valimisliidu, mistõttu piirang jääb nii või teisiti formaalseks.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Võimuvõitlus volikogus ei vähene ega suurene. - Erakondade liikmed koonduvad valimisliitudesse
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

Alateema 7, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 3: Eesti Vabariigi mittekodanikelt KOV valimistel hääleõiguse kaotamine, isegi kui nad elavad Eestis alalise elamisõiguse alusel]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Kitsendada hääleõigust kohalikel valimistel
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	PS ei vaja muutmist

Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	KOVVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole rakendatav. Eesti on EL liige ning EL-s on teise EL liikmesriigi kodanikul tagatud õigus osaleda kohalikel ning Euroopa Parlamendi valimistel tema asukohariigis. Mis puudutab mitte-EL kodanikke, puudub ka siin põhjendus, miks kohaliku elu küsimusi ei võiks otsustada kohalikud elanikud isegi siis kui nad pole Eesti kodanikud.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	- Valijaskond väheneb - Põhiseaduses ei ole sellist põhimõtet, et KOV valimistel võiksid osaleda ainult Eesti kodanikud
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	Euroopas on kohalikel valimistel hääleõigus reeglina kõigil omaavalitsusüksuse elanikel.
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-

Alateema 7, laiem küsimus 2 (vastavalt igas kokkuvõttes olevatele ettepanekutele, kuna hinnang kleebitakse esialgu briifi järele saab niiviisi õige hinnangu õige ettepanekuga kokku viia)

[Ettepanek 4: piirata KOV juhtorganitesse kandideerimise kordi (volikogu liikmed)]

Ettepaneku esitaja poolt taotletav eesmärk / probleem(id), millele lahendust pakutakse	Korruptsiooniohu vähendamine
Ettepaneku suhe kehtivasse põhiseadusesse. Kui ettepanek eeldaks eelnevat põhiseaduse muutmist, siis näidatakse ära, millise põhiseaduse koha millist muutmist oleks vaja.	Vastuolus valimiste (kandideerimise) vabadusega
Milliste seaduste muudatusi ettepaneku rakendamine eeldaks?	PS, KOVVS
Kas vaadeldav ettepanek on Eesti süsteemi sobiv või tooks selle rakendamine kaasa muude põhimõtteliste muudatuste vajaduse?	Ei ole sobiv. Valijad otsustavad iga nelja aasta tagant, keda valida. Puudub vajadus kunstliku piirangute või volikogu liikmete rotatsioonimehhanismide kehtestamiseks.
Milliseid tagajärgi ettepaneku rakendamine kaasa tooks (<u>vaid lisaks briifis toodud argumentidele</u>)?	-
Rahvusvahelised analoogid - mida on neist teada.	-
Taotletava eesmärgi saavutamise teised, realistlikumad, süsteemsuselt sobivamad variandid.	-